

Богдана ПИЧЕВСЬКА

**ЄВРЕЙСЬКІ СТУДЕНТИ СХІДНОЇ ГАЛИЧНИНИ  
У ВАРШАВСЬКІЙ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ  
ПЕРІОДУ 1915–1939 рр.  
Постановка проблеми [1]**

**Варшавська академія мистецтв та її місце  
в системі вищої художньої освіти Східної Галичини**

Починаючи статтю на подвійно маргінальну тему, — а тема навчання представників відмінного від загального віровизнання в закордонному ВНЗ забезпечує статті маргінальний статус, — слід зазначити, що Варшавська Академія мистецтв з початку ХХ ст. не користувалась репутацією популярної інституції серед художників-початківців як західної, так і східної Галичини. Більшість юнаків та дівчат всіх без винятку віровизнань регіону частіше за все, провчившись деякий час у приватних студіях та школах Львова, вступали на той чи інший факультет єдиного художнього ВНЗ регіону, — до Краківської Академії мистецтв (далі КАМ), котра отримала статус Академії у 1900 р. Досить часто для багатьох з них КАМ була важливим, але не останнім кроком для продовження художньої освіти у котрійсь з країн Західної Європи: від Мюнхена та Парижа до котрогось з міст «матері всіх мистецтв», Італії.

На відміну від Краківської академії мистецтв, архіви котрої збереглися фактично в повному обсязі і нині видані в якості численних книг [2] та альбомів, Варшавській академії мистецтв (далі — ВАМ), пощастило значно менше. Крім того, що вона значний час розташовувалась в місті, котре належало до території Російської імперії (і, отже, шлях зі Львова до Варшави на початку століття ускладнювався обов'язковими в подібних випадках формальними перепонами), слід зазначити, що архіви цього навчального закладу постраждали під час II Світової війни, і нині встановити точні дані стосовно учнів цього ВНЗ від початку століття до початку I Світової війни фактично неможливо.

**Організаційні особливості Варшавської Академії мистецтв**

Нова будівля майбутньої Академії, а на той час лише Школи образотворчого мистецтва, замість студентів у перші місяці війни розмістила один з чис-

ленних воєнних шпиталів [3]. Тим не менше, в листопаді 1915 р. в будівлі майбутньої Академії розпочався новий навчальний рік. Приватна школа під керівництвом С. Ленца (S. Lenz) за чотири роки пройшла шлях від бюджетної освітньої установи, прикріпленої до провінційного муніципалітету, до Академії мистецтв, підпорядкованої Міністерству освіти та мистецтв і розташованої в столиці незалежної держави [4]. Записи істориків свідчать про те, що основний час студенти витрачали на вивчення рисунку та живопису: теорії мистецтва було присвячено лише дві години на тиждень, — стільки ж, скільки й урокам анатомії; вивчення законів перспективи було введено лише у 1918 р. [5]. Основна увага викладачів навчального закладу зосереджувалась на практичних аспектах вивчення образотворчого мистецтва, згідно з програмою, де, зокрема, зазначалось: «метою освіти є навчання молоді живопису, скульптурі та спорідненим з ними мистецтвам, а також розвиток їх творчого потенціалу з огляду на реальні потреби народу та держави» [6].

Складні в економічному плані повоєнні роки, проведені почасти також і в «паперовій війні» стосовно реєстрації школи в якості Академії і, відповідно, державного навчального закладу, мало впливали на інтенсивність занять. Статус Академії Варшавська школа образотворчого мистецтва отримала лише 23 березня 1932 р.; але тут вже протягом десяти років, з 1923 включно, студенти відповідали вимогам навчального закладу цілком академічного рівня. Зокрема, у ВАМ обумовлювалось п'ять років навчання, — два початкових і три магістерських; тут мали право навчатись студенти будь-якого віросповідання, і був окремо обумовлений статус студентів-вільних слухачів. Єдиний відділ включав кілька факультетів: живопису (з майстернями архітектури інтер'єрів та монументального живопису); скульптури; графіки та декоративного мистецтва. Щоденне навчання відбувалось за розкладом: з 9 до 13.00 — праця в основних майстернях; з 15.00 до 17.00 — лекції з теорії мистецтва (включно з технічним рисунком та хімією живопису); з 17.00 до 19.00 тривали заняття «вечірнього рисунку».

Живопис та графіку, — дисципліни, котрі справедливо вважались провідними в цьому ВНЗ, — у ВАМ викладали: Е. Бартоломейчик, професор ужиткової графіки; С. Ростовський-Остойя, професор художньої графіки; Р. Гутт, викладач архітектури інтер'єрів; М. Котарбінський, відомий, зокрема, завдяки ряду розписів, виконаних на замовлення київського колекціонера Б. Ханенко, викладач живопису (він також протягом 1924–1927 рр. виконував обов'язки ректора Школи); К. Тихий, Т. Коварський, Т. Прушковський, викладачі живопису; Л. Пенкальський та Е. Троянівський, викладачі декоративного живопису; В. Скочилас, викладач графіки; відомий живописець Леон Вичулковський; викладачі сценографії В. Дашевський та В. Драбік; викладач мистецтва книги Б. Ленарт, та ін.

Дослідник свідчить про те, що протягом 1922–1939 рр. у варшавській Школі, а згодом Академії мистецтв навчалось 1188 студентів, включно з тими, що реструвалися в якості вільних слухачів [7].

### **Єврейські студенти Східної Галичини у Варшавській Академії Мистецтв 1915–1939 рр.**

Відомості стосовно єврейських студентів у Варшавській академії образотворчого мистецтва від початку століття до початку II Світової Війни збереглися значно гірше, ніж архіви КАМ, і вони досі не видані, проте збережені документи представляють значно детальнішу інформацію стосовно походження художників. Перше пояснюється тим, що певна частина архівів загинула під час війни; друге — особливостями прийому до престижного ВНЗ. Ці документи зберігаються у двох варшавських інституціях: в Інституті Історії Мистецтва Польської Академії Наук [8] та в архіві Варшавської академії мистецтв [9].

Кількість студентів єврейського походження у Варшавській Академії Мистецтв (далі ВАМ) відносно незначна, але співвідносна з відповідними даними стосовно КАМ. Проте більшість єврейських студентів ВАМ народились і жили у Варшаві або Лодзі та околицях. Студенти, зокрема єврейські, західної та східної Галичини через цілий ряд геополітичних обставин отримували вищу художню освіту переважно у Кракові. Цим пояснюється незначна кількість позицій у списку, наведеному нижче.

Анкета, заповнена згідно записів абітурієнтів акуратним і чітким почерком, надає відомості про ім'я студента, імена батьків, віровизнання, національність, громадянство, рідну мову, місто народження та місто постійного проживання, а також дані стосовно дати вступу до ВАМ; ім'я та прізвище професора, в майстерні котрого навчався студент; докладний перелік прослуханих курсів і точні дані стосовно відзнак та винагород: дату вручення, різновид відзнаки, вид образотворчого мистецтва, в котрому студент досяг особливих успіхів, та ім'я професора, котрий її присудив.

Наводити тут всі без виключення дані немає сенсу. Проте деякі особливості анкетування варті уваги: так, наприклад, всі згадані тут студенти мали польське громадянство, і більшість з них вказували в якості віровизнання юдаїзм, але у відповідь на питання стосовно національності часто писали «національність — поляк (полька)».

### **Особливості формулювання національної ідентичності та темпи асиміляції згідно анкетам ВНЗ**

Загалом огляд та контент-аналіз анкет єврейських студентів ВАМ, як галичан, так і мешканців інших регіонів міжвоєнної Польщі, дав досить цікаві ре-

зультати. Зокрема, на підставі оглянутих документів можна зробити висновок стосовно пришвидшених темпів асиміляції серед освіченого єврейства. Студенти, котрі вказували в якості віровизнання юдаїзм, але походили з освічених родин, — лікарів, банкірів, інженерів, вчителів чи художників, — вказуючи імена найближчих родичів, наводили цілком нейтральні імена, польські за звучанням і, врешті, походженням. Про єврейське походження родини, окрім заповненої граfi віросповідання, свідчили тільки характерні прізвища, котрі часто походять від топонімів чи мають характерні закінчення, а також подвійні імена, котрими традиційно користувались у східноєвропейських єврейських родинах. Натомість анкети студентів з бідніших, умовно кажучи, «пролетарських» родин, свідчать про те, що у менш освічених чи взагалі неосвічених родинах зберігались напрочуд яскраві давньоєврейські імена, дещо видозмінені специфікою їдиш, — повсякденної народної мови східноєвропейського єврейства. Також до наведеного нижче переліку не увійшли анкети студентів з цілком характерними єврейськими прізвищами, котрі вказували в якості віросповідання греко-чи римо-католицизм.

На відміну від наведеного нижче, перелік єврейських студентів Галичини у Краківській Школі образотворчого мистецтва, згодом у Краківській Академії мистецтв, дає дещо більшу можливість припуститись помилки. Адже в опублікованих джерелах, котрі стосуються студентства КАМ періоду 1895–1939 рр., досить часто не вказувались імена родичів та ніколи не вказувалось віровизнання студента; потім, через обумовлену вище інтенсивну асиміляцію, імена родичів єврейських студентів з освічених родин іноді не вказували, принаймні беззаперечно, на їх єврейське походження. Навіть подекуди умовний, а подекуди досить точний перелік імен, котрі часто вживались у полонізованому єврейському середовищі, — чоловічих «Вільгельм», «Мауріцій», «Леон», «Генрик», «Леопольд», «Йосиф»; та жіночих «Розалія», «Леонтинна», «Хелена», «Юлія», «Роза», «Анна», «Марія», тощо — мало що прояснює у цій ситуації, адже ті ж імена часто вживались у греко- чи римо-католицьких родинах [10].

На прикладі наведених нижче анкет можна стверджувати, що самовизначення національної ідентичності галичанського зокрема і польського загалом єврейства міжвоєнного періоду базувалось на потрійній основі, де першим чинником було віровизнання, другим — національність (в даному випадку, очевидно, прирівняна до сучасної дефініції громадянства); врешті, третім чинником для самовизначення була мова. Незмінним для більшості представників єврейської діаспори у міжвоєнний період був тільки чинник віровизнання; два інших чинники, громадянство та мова, дозволяли представникам освіченого полонізованого єврейства інтегруватись у світське суспільство, уникаючи численних ризиків насильницького виокремлення та протиставлення національній більшості,

котрі зазвичай загрожують представникам всіх національних меншин у моноетнічних країнах.

Слід також додати, що в цьому навчальному закладі навчалися щонайменше два художники, чия подальша діяльність стала знаковою для мистецьких процесів столиці східної Галичини, Львова. Першим з них був графік Людвік Тирович [11], котрий згодом протягом тривалого часу працював у складі об'єднання «Артес» та очолював кафедру ужиткової графіки в одному з львівських художніх навчальних закладів. Він вступив до ВАМ, тоді Школи образотворчого мистецтва, 29 вересня 1923 р. і навчався тут протягом 1923–1926 рр. в майстерні проф. М. Скочиласа, напрочуд докладно, судячи з документів, вивчаючи всі приступні студентам його факультету предмети (малювання, моделювання, вечірній малюнок, живопис, креслення, перспективу, анатомію, мистецтвознавство, архітектурне конструювання та побудову масштабу в просторі) [12].

Другим художником, чия подальша діяльність багато важила для художнього життя Львова, в тому числі Львова повоєнної доби, був Вітольд Манастирський [13]. Він чудово вчився і закінчив ВАМ з найкращими з можливих оцінками [14]; окрім інших документів, в архіві Академії зберігається його напрочуд цікавий мистецтвознавчий текст «Вплив візантійського мистецтва на творчість Ель Греко».

#### Єврейські митці Галичини — студенти Варшавської Академії Мистецтв

**Бух Мечислав** [15] (*Mieczysław Buch*) [16]. Імена родичів: Ізидор та Сидонія Цирила, до заміжжя Канарек. Фах голови родини: пенсіонер, інспектор залізниці. Віровизнання: єврей. Народився 9 березня 1910 р. у м. Львів. Рідна мова: ідиш.

Цивільний стан: не одружений. Зареєстрований 9 жовтня 1933 р. на підставі атестату зрілості приватної Гуманітарної Приватної Чоловічої Гімназії у Львові від червня 1930 р.

Роки навчання: 1933–1935 рр. Майстерня професора Тадеуша Брейера. Не відвідував заняття протягом першого півріччя 1934/35 навчального року.

**Гольдфарб Самуель** [17] (*Goldfarb Samuel*) [18].

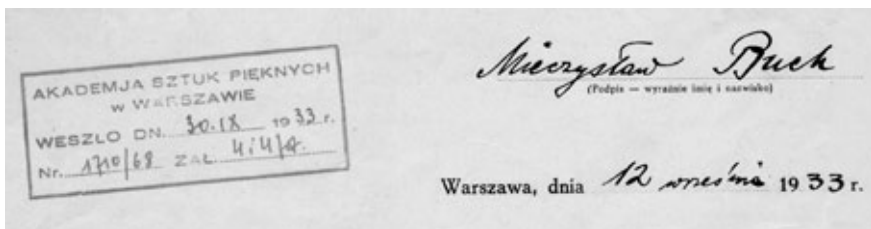
Віровизнання: єврей. Імена родичів: Моше Вольф та Фані Леонтина, до заміжжя Мандель. Фах голови родини: художник інтер'єрів. Народився 12 грудня 1913 р. у Львові. Місце постійного проживання: Львів. Національність: поляк. Рідна мова: польська. Зареєстрований 28 вересня 1936 р. на підставі свідчення про закінчення Державної Технічної Школи у Львові (факультет ужиткового мистецтва та художнього промислу) від червня 1935 р.



Фотографія А. Тирбича  
анкети вступу до ВАМ



Фотографія В. Манастирського  
анкети вступу до ВАМ



Підпис Мечислава Буха з анкети вступу до ВАМ. Фотографія художника не збереглась.

Роки навчання: 1936–1938 рр. Професор: Тадуеш Прушковський. Пролушані курси: малюнок, живопис, вечірній малюнок з натури, композиція форм та площин, ручна побудова перспективи; графіка. Винагороди: III 1937 р. Відзнака за живописний твір, створений у майстерні Тадеуша Прушковського; VI 1938 р. — відзнака за твір з ужиткової графіки в майстерні Едмунда Бартоломейчика; III 1939 р. — друга нагорода за живописний твір, створений у майстерні Тадуеша Прушковського.



*Фотографія С. Гольдфарба  
з анкети вступу до ВАМ*



*Фотографія Б. Грюнберга  
з анкети вступу до ВАМ*



*Фотографія Е. Канарека  
з анкети вступу до ВАМ*

**Бліма (Берта) Грюнберг [19] (Blima Grunberg) [20].**

Імена родичів: Шулем та Йента. Віровизнання: єврейка. Народилась 28 січня 1912 р. у Городку (нині Львівська обл.). Місце постійного проживання: Краків. Національність: полька. Рідна мова: польська. Громадянство: польське. Зареєстрована 29 вересня 1935 р. на підставі вступних іспитів та атестату зрілості Єврейської гімназії у Кракові.

У жовтні цього ж року відрахована з приводу невивплати суми за вступ до ВНЗ. Секретаріат Академії на початку квітня 1935 р. вислав Берті Грюнберг всі її документи (свідоцтво про народження, атестат зрілості та три фотографії) у Краків, де художниця в цей час уже навчалась в КАМ.

**Канарек Еліаш [21] (Kanarek Elias) [22].**

Віровизнання: єврей. Народився 20 червня 1901 р. у галичанському м. Сквешин (нині Польща). Освіта: чоловіча гімназія в м. Ярослав (Польща), згодом гімназія у Відні. Протягом чотирьох років навчався у професора Кжижановського; служив в армії під час I Світової Війни. Після війни вступив на факультет живопису і навчався в майстерні Т. Прушковського. Перейшов на стаціонарну форму навчання (факультет живопису) 27 лютого 1923 р.; в листопаді 1924 р. в якості учня ВАМ відвідав Італію. Детальніших відомостей стосовно навчання в архіві немає.

**Кейлова Юлія [23] (до заміжжя — Рінгель) (Keilowa Julia, Ur. Ringel) [24].**

Віровизнання: єврейка. Народилась 16 липня 1902 р. у м. Стрий (нині Іва-



Фотографія Ю. Кейлової  
з анкети вступу до ВАМ



Фотографія С. Ліберверза  
з анкети вступу до ВАМ



Фотографія І. Шора  
з анкети вступу до ВАМ

но-Франківська обл.) Місце проживання: Варшава. Національність: полька. Рідна мова: польська. Цивільний стан: заміжня.

Зареєстрована 10 жовтня 1925 р. на підставі атестату зрілості Приватної Реальної Гімназії ім. Адама Міцкевича у Львові 4 червня 1920 р. Роки навчання: 1925–1931 рр. Професор: Тадеуш Брейер. Прослухані курси: скульптура, вечірній малюнок з натури, композиція форм та площин; архітектонічні форми; монументальна скульптура та техніки обробки металу.

#### Ліберверз Самуель [25] (Lieberwerth Samuel) [26].

Імена родичів: Мордка Гірш та Рейзеле, до заміжжя Бетман (Bethman). Фах голови родини: мати швачка. Віровизнання: єврей. Народився 26 лютого 1908 р. У м. Дрогобич. Місце постійного проживання: Дрогобич. Національність: єврей. Рідна мова: польська. Цивільний стан: не одружений. Зареєстрований 1 жовтня 1934 р. на підставі атестату зрілості Державної Математичної Гімназії в Дрогобичі від лютого 1930 р. Роки навчання: 1934–1938 рр. Професор: Тадеуш Прушковський. Прослухані курси: малюнок; живопис; вечірній малюнок з натури; композиція форм та площин; ручна побудова перспективи; анатомія; креслення; перспективне креслення; графіка; історія мистецтва; народне мистецтво; художня графіка. Протягом 4-х років навчання отримав 6 нагород та відзнак від професора Тадеуша Прушковського: IV.1936 — III винагороду; VI.1936. — відзнаку; III.1937 — відзнаку; VI.1937 — першу винагороду; II.1938 — другу винагороду; і, нарешті, VI.1938 — першу винагороду.



*Pachis Mojzesz*  
(Warszawa i imię bandydziste)

*Praga Kamiennikowska 7*  
(Dziś ulica Adama w Warszawie)

*W 14  
23.12.30  
Prat. Przech.*

DOPUSZCZON <u>7</u> DO EGZAMINU
DN. <u>3 I</u> 19 <u>30</u> R.
PRZYJĘTY <u>4</u> DO SZKOŁY
DN. <u>15 I</u> 19 <u>30</u> R.



Do

Pana Dyrektora  
Szkoły Sztuk Pięknych  
w Warszawie.

Proszę o przyjęcie mnie do Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie  
w charakterze ucznia zwyczajnego (słuchacza-wolnego).

Przy niniejszym załączam:

- Świadectwo dojrzałości zima humanist.  
*z T.S.D. i w Warszawie*  
z dnia 11 czerwca 1930 r. Nr. 27
- Metrykę urodzenia z dnia 18 grudnia  
*(wedle wzoru Ministerstwa 29 grudnia 1929 r. Nr. 1467)*
- Życiorys (na 3-ciej stronie niniejszego podania).
- Świadectwo wojskowe z dnia 29 sierpnia 1930 r. Nr.
- Pięć fotografii.
- Dwie deklaracje.
- 12 prac własnych z zakresu malarstwa *(możby)*.

*Pachis Mojzesz*  
(Podpis - literami łącznie i niekryty)

SZKOŁA SZTUK PIĘKNYCH W WARSZAWIE
WESZŁO DN. <u>4 I</u> 19 <u>30</u> R.
Nr. <u>1294/30</u> ZAL. <u>ka 4</u> jeb

Warszawa, dnia \_\_\_\_\_ 19 \_\_\_\_ r.



*Фотографія С. Розмарин  
з анкети вступу до ВАМ*



*Фотографія А. Ріхтер  
з анкети вступу до ВАМ*

**Псахіс Мойсей [27] (Psachis Mojżesz) [28].**

Родичі: Шмуль та Геня. Віровизнання: єврей. Народився 18 грудня 1909 р. у Житомирі. Місце постійного проживання: Львів. Національність: єврей. Рідна мова: іврит. Цивільний стан: не одружений. Зареєстрований 13 жовтня 1930 р. На підставі атестат зрілості Приватної Чоловічої Гімназії Ż.T.S.L. i Śr. у Львові, датованого червнем 1930 р. Роки навчання: 1930–1933. Професор: Тадуеш Прушковський. Винагороди: 19.XII.1930 — грошова винагорода (20 зл.) за живописний твір, виконаний у майстерні Тадеуша Прушковського.

Твори цього художника зберігаються у Львівській галереї мистецтв; він був одним з найтонших пейзажистів Львова міжвоєнної доби.

**Ріхтер Антоніна [29] (Richter Antonina) [30]**

Імена родичів: Мауриціо та Мальвіна (до заміжжя Гешелес). Фах голови родини: адвокат. Віровизнання: єврейка. Народилась 22 березня 1913 р. у Львові. Місце постійного проживання: м. Перемишль. Національність: полька. Цивільний стан: не заміжня. Громадянство: польське. Освіта: 6 класів приватної жіночої гімназії ім. М. Конопницької у м. Перемишль; з 30 квітня 1929 р. — вільний

слухач у КАМ. Дата вступу до ВАМ: 4 жовтня 1932 р. Подробиці стосовно навчання А. Ріхтер у ВАМ в архіві не збереглися.

**Розмарин Стефанія [31] (Rosmarin Stefania) [32].**

Імена родичів: Генрик та Роза, до одруження Феллер. Фах голови родини: лікар. Віровизнання: єврейка. Народилась 23 вересня 1915 р. у Відні. Місце постійного проживання: Львів. Рідна мова: польська.

Зареєстрована 1 жовтня 1934 р. на підставі атестату зрілості Приватної Жіночої Гімназії ім. Адама Міцкевича у Львові. Навчалась у ВАМ протягом 1934–1936 рр. Професор: Мечислав Котарбінський. Прослухані курси: малюнок, живопис, вечірній малюнок з натури.

**Шор Ізраель [33] (Schor Izrael) [34]**

Імена родичів: Нафталі-Мейер та Крейнца (до заміжжя Гольдфарб).

Віровизнання: єврей. Народився 16 квітня 1904 р. у м. Золочів (нині Львівська обл.). Національність: єврей. Громадянство: польське. Цивільний стан: не одружений. Освіта: п'ять класів народної школи. Навчався у ВАМ протягом 1929–1931 рр. Вивчав наступні предмети: малюнок, живопис, композиція форм та площин; креслення, побудова перспективи, анатомія, мистецтвознавство, тощо.

*Висновки.* Кількість вихідців із Східної Галичини серед студентів ВАМ вказаного періоду незначна, і серед них мало студентів єврейського віровизнання. Відсутність обмежень в тому, що стосується релігійної приналежності студентів, спричинила появу варшавської та лодзинської школи [35], котрі виокремлюються в якості осібних керунків в поліцентричному процесі становлення та розвитку світського єврейського мистецтва Східної Європи загалом та Польщі зокрема першої третини ХХ ст. Тим часом стверджувати, що єврейські учні та випускники ВАМ, котрі повертались до Галичини, склали згодом осібну мистецьку течію в процесі розвитку єврейського мистецтва Східної Галичини, не можна: кожен з них, залишаючись професійним художником, працював та розвивався насамперед в творчому контексті Львова, зрідка, як, наприклад, А. Тирович, додаючи до загального напрямку художньої думки риси, властиві, згідно спостереженням польських мистецтвознавців, саме варшавській академії: підвищені вимоги до технічного виконання творів та схильність до мислення категоріями «чистого мистецтва».

1 Стаття переосмислює одну з тез, наведених у тексті кандидатській дисертації «Творчість єврейських художників в художньому контексті Галичини 1900–1939 років», написаної авторкою статті в межах навчання в аспірантурі відділу образотворчого мистецтва Інституту мистецтвознавства, етнології та фольклористики ім. М. Рильського НАН України (2007–2011 рр.)

2 Наприклад, двотомне видання *Materiały do dziejów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1816–1895)*. — Pod redakcją Józefa Dutkiewicza // *Źródła do dziejów sztuki Polskiej*. Pod red. A. Ryszkiewicza. T. X. — Wrocław, 1959; *Materiały do dziejów Akademii sztuk Pięknych w Krakowie: 1895–1939*. — Tom II. — Opr. J. Dutkiewicz, J. Jeleniewska-Ślesieńska, W. Ślesieński. — Wrocław, 1969.

3 Не зайве додати, що не менш значний за обсягом варшавський шпиталь, Замок Узядовський, згодом також перетворився на видатну мистецьку інституцію: нині в ньому міститься один з найбільших центрів сучасного мистецтва Польщі.

4 Найбільш докладно історію ВАМ описав у фундаментальних працях польський історик мистецтва Ксаверій Півоцький, зокрема, у виданні: *Ksawery Piwocki. Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie. Polskie życie artystyczne w latach 1915–1939*. Pod red. A. Wojciechowskiego. Wrocław: Ossolineum, 1974. — S. 525–527.

5 Там само.

6 Там сам. — С. 526.

7 Там само. — С. 527.

8 Архів Інституту Історії мистецтва Польської Академії Наук (*Archiwum Instytutu Historii Sztuki PAN*). — Фонд Варшавської Академії мистецтв. — Інв. № 81/I, 81/II, 81/III.

9 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r.*

10 Тему зміни єврейських імен в контексті колонізації та асиміляції докладно розкрито у виданні: *Imiona, przez Żydów polskich używane*. — Wstęp, redakcja: Lidia Końska. — Kraków, 2002.

11 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936*. — L. Tyrowicz. — Wpis nr 239. — С. 48.

12 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r.* — Ludwik Tyrowicz. *Teczka nr. 1589*.

13 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r.* — Witold Manastyrski. *Teczka nr. 816*.

14 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936*. — W. Manastyrski. *Wpis nr 1118*. — С. 224.

15 *Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie*. — 301–600. — Inw. Num. 81/II. — № 590. — С. 144 (зворот).

16 *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r.* — Mieczysław Buch. *Teczka nr. 44*.

17 Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. — 301–600. — Inw. Num. 81/II. — № 810. — С. 105 (зворот).

18 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Samuel Goldfarb. Teczka nr 254.

19 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936. — Blima Grunberg. Wpis nr 1079. — С. 216.

20 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Blima Grunberg. Teczka nr. 267.

21 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936. — Kanarek Eliaz. Wpis nr. 191. — С. 39.

22 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Kanarek Eliaz. Teczka nr. 426.

23 Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. — 1–300. — Inw. Num. 81/I. — № 180. — С. 90 (зворот).

24 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Keilowa Julia. Teczka nr. 453.

25 Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. — 601–900. — Inw. Num. 81/III. — № 640. — С. 20 (зворот).

26 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Samuel Lieberwerth. Teczka nr. 721.

27 Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. — 301–600. — Inw. Num. 81/II. — № 433. — С. 67.

28 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Mojzesz Psachis. Teczka nr. 1150.

29 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936. — Richter Antonina. Wpis nr 880. — С. 176.

30 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Antonina Richter. Teczka nr. 1197.

31 Album studentów Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. — 601–900. — Inw. Num. 81/III. — № 657. — С. 29.

32 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Stefania Rosmarin. Teczka nr. 1218.

33 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Księga wpisów lat 1923–1936. — Schor Izrael. Wpis nr. 666. — С. 134.

34 Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Zespół akt studenckich przed wrześniem 1939 r. — Schor Izrael. Teczka nr. 1296.

35 Кращими дослідниками цих шкіл в контексті вивчення єврейського мистецтва вважаються польські мистецтвознавці Р. Пйонтковська та Єжі Маліновський.

**Анотація.** статтю мистецтвознавця Б.М. Пінчевської «Єврейські студенти Східної Галичини у Варшавській Академії Мистецтв у період 1915–1939 рр.: постановка проблеми» присвячено архівним дослідженням документів ВАМ зазначеного у назві періоду, з метою виокремлення студентів єврейського віровизнання, котрі походили із Східної Галичини. В процесі дослідження авторка аналізує певні особливості потрійної національної ідентичності представників єврейської діаспори в контексті навчання в художньому ВНЗ (віровизнання — національність — мова), а також вказує деякі наслідки отриманої студентами освіти для розвитку єврейського мистецтва в художньому процесі Галичини міжвоєнного періоду.

*Ключові слова:* національна ідентичність, єврейське мистецтво, Варшавська школа образотворчого мистецтва, Варшавська академія мистецтв, Східна Галичина, вища художня освіта, єврейські митці Східної Галичини.

**Анотация.** статья искусствоведа Б.М. Пинчевской «Еврейские студенты Восточной Галиции в Варшавской Академии Искусств (ВАИ) в период 1915–1939 гг.: постановка проблемы» построена на архивных исследованиях документов ВАИ указанного в названии периода, с целью изучения документов студентов еврейского вероисповедания из Восточной Галиции. В процессе исследования автор анализирует некоторые особенности тройственной национальной идентичности представителей еврейской диаспоры в контексте обучения в художественном ВУЗе (вероисповедание — национальность — язык), а также указывает на некоторые последствия полученного в Варшаве образования для развития художественного процесса в еврейском искусстве Галиции межвоенного периода.

*Ключевые слова:* национальная идентичность, еврейское искусство, Варшавская школа изобразительного искусства, Варшавская академия искусств, Восточная Галиция, высшее художественное образование, еврейские художники Восточной Галиции.

**Summary.** Article of art-critic B. Pinchevskaia «The Jewish students from Eastern Galicia in the Academy of Fine Arts of Warsaw (FAFW) in the period 1915–1939.: direction problem» is result is study the documents of the Jewish religious students from East Galicia 1915–1939 in archiv AFAW. In the process of study, the author analyzes some of the features tripartite the national identity of the Jewish Diaspora in the context of education in the art university (religion — nationality — language), and also points to the some of the effects produced in Warsaw education for the development of the artistic process in the Galicia Jewish art of the interwar period.

*Keywords:* national identity, Jewish Art, Warsaw School of Fine Arts, Warsaw Academy of Fine Arts, Eastern Galicia, higher artistic education, Jewish artists Eastern Galicia.